

Bewegen of niet bewegen that's the question

Maarten de Rijk

**Gedreven
door het
leven.**

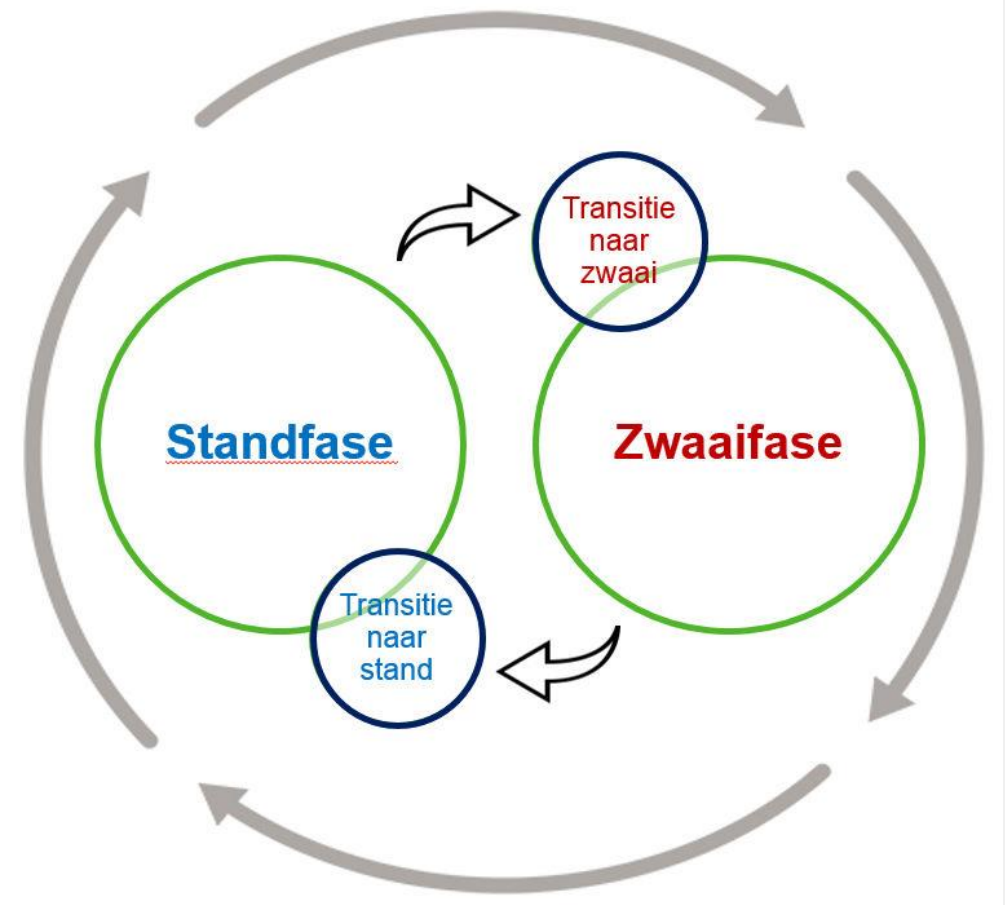
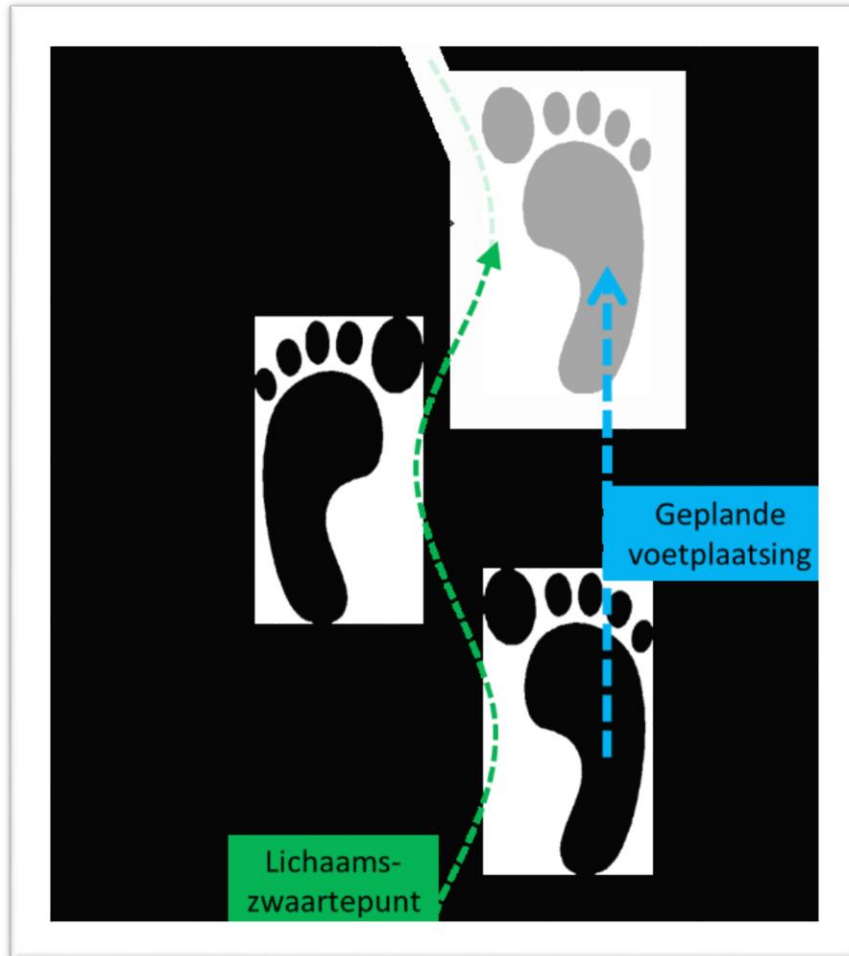

Bewegen

**Te weinig
Te veel
Te apart**

Corien Heemstra – Huisarts
Stefanie Kuppens – Revalidatiearts, Maxima Medisch Centrum
Amée Wolters – Neuroloog, Catharina ziekenhuis Eindhoven

4 fasen van de loopcyclus

Op weg naar de sprekkamer

Snelheid

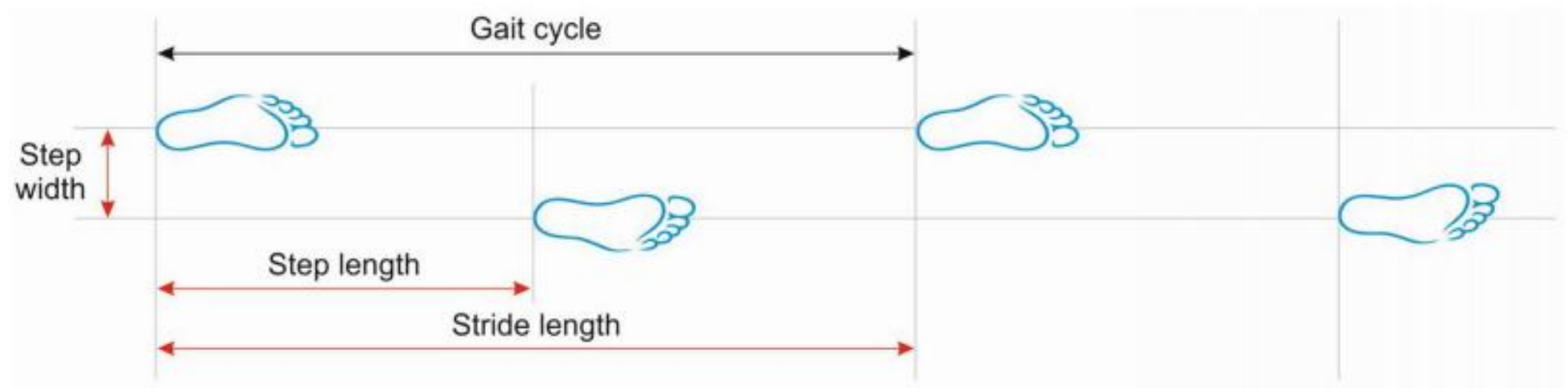

Houding

Armzwaai

Fig. 1 Phases of the normal gait cycle

+ staphoogte

Variabiliteit in beweging

Dubbeltaken

Anamnese

- Ervaren loopproblemen (struikelen, balansproblemen ed)
- Pijnklachten?
- Hoeveelheid valincidenten afgelopen jaar (> 3 is afwijkend)
- Gebruik van loophulpmiddelen
- Schoeisel? Orthesen?
- (Nieuwe) medicatie?

Overzicht Loopstoornissen

Kenmerken

Specifieke test

Gerelateerde klachten

Overzicht Loopstoornissen

Kenmerken	Specifieke test	Gerelateerde klachten
Antalgische gang		
Hemispastische gang		
Hypokinetisch rigide gang		
Cautious gait		
Functionele loopstoornis		
Atactische gang		
Vestibulaire gang		

Overzicht Loopstoornissen

	Kenmerken	Specifieke test	Gerelateerde klachten
Antalgische gang	Verkorte standfase op aangedaan been. Hinkend.	Heup-, knieprovocatietesten. Wortelprovocatietest.	Pijn. Beperkte bewegingsrange.
Hemispastische gang	Cirumductie (verminderde buiging knie). Flexie ipsilaterale arm. Slepen met voet.	Snelheidafhankelijke spasticiteit. Verhoogde reflexen.	Afgesleten anterior-mediale zijde schoenzool.

Overzicht Loopstoornissen

Kenmerken		Specifieke test	Gerelateerde klachten
Antalgische gang	Verkorte standfase op aangedaan been. Hinkend.	Heup-, knieprovocatietesten. Wortelprovocatietest.	Pijn. Beperkte bewegingsrange.
Hemispastische gang	Cirumductie (verminderde buiging knie). Flexie ipsilaterale arm. Slepen met voet.	Snelheidafhankelijke spasticiteit. Verhoogde reflexen.	Afgesleten anterior-mediale zijde schoenzool.
Hypokinetisch rigide gang	Traag, korte paslengte, rigide, minder optillen voeten. Hesitatie. Freezing.	Verbetering met externe cues. Toename klachten bij extra taak.	Andere hypokinetisch rigide kenmerken; o.a. bradykinesie, rusttremor.

Overzicht Loopstoornissen

	Kenmerken	Specifieke test	Gerelateerde klachten
Antalgische gang	Verkorte standfase op aangedaan been. Hinkend.	Heup-, knieprovocatietesten. Wortelprovocatietest.	Pijn. Beperkte bewegingsrange.
Hemispastische gang	Cirumductie (verminderde buiging knie). Flexie ipsilaterale arm. Slepen met voet.	Snelheidafhankelijke spasticiteit. Verhoogde reflexen.	Afgesleten anterior-mediale zijde schoenzool.
Hypokinetisch rigide gang	Traag, korte paslengte, rigide, minder optillen voeten. Hesitatie. Freezing.	Verbetering met externe cues. Toename klachten bij extra taak.	Andere hypokinetisch rigide kenmerken; o.a. bradykinesie, rusttremor.
Cautious gait	'walking on ice', armen breed, breedbasisch, korte stappen, traag.	Opvallende verbetering met geringe ondersteuning.	Geringe posturele instabiliteit. Angst om te vallen.

Overzicht Loopstoornissen

	Kenmerken	Specifieke test	Gerelateerde klachten
Antalgische gang	Verkorte standfase op aangedaan been. Hinkend.	Heup-, knieprovocatietesten. Wortelprovocatietest.	Pijn. Beperkte bewegingsrange.
Hemispastische gang	Cirumductie (verminderde buiging knie). Flexie ipsilaterale arm. Slepen met voet.	Snelheidafhankelijke spasticiteit. Verhoogde reflexen.	Afgesleten anterior-mediale zijde schoenzool.
Hypokinetisch rigide gang	Traag, korte paslengte, rigide, minder optillen voeten. Hesitatie. Freezing.	Verbetering met externe cues. Toename klachten bij extra taak.	Andere hypokinetisch rigide kenmerken; o.a. bradykinesie, rusttremor.
Cautious gait	‘walking on ice’, armen breed, breedbasisch, korte stappen, traag.	Opvallende verbetering met geringe ondersteuning.	Geringe posturele instabiliteit. Angst om te vallen.
Functionele loopstoornis	Erg variabel. Inconsistenties. Bv. veel wankelen, maar niet vallen, buckling gait.	Verbetering bij afleiding, als niet geobserveerd of bv. achteruit lopen. Shoulder tap test.	Variabel. Ontstaat vaak vrij plotseling.

Overzicht Loopstoornissen

	Kenmerken	Specifieke test	Gerelateerde klachten
Antalgische gang	Verkorte standfase op aangedaan been. Hinkend.	Heup-, knieprovocatietesten. Wortelprovocatietest.	Pijn. Beperkte bewegingsrange.
Hemispastische gang	Cirumductie (verminderde buiging knie). Flexie ipsilaterale arm. Slepen met voet.	Snelheidafhankelijke spasticiteit. Verhoogde reflexen.	Afgesleten anterior-mediale zijde schoenzool.
Hypokinetisch rigide gang	Traag, korte paslengte, rigide, minder optillen voeten. Hesitatie. Freezing.	Verbetering met externe cues. Toename klachten bij extra taak.	Andere hypokinetisch rigide kenmerken; o.a. bradykinesie, rusttremor.
Cautious gait	'walking on ice', armen breed, breedbasisch, korte stappen, traag.	Opvallende verbetering met geringe ondersteuning.	Geringe posturele instabiliteit. Angst om te vallen.
Functionele loopstoornis	Erg variabel. Inconsistenties. Bv. veel wankelen, maar niet vallen, buckling gait.	Verbetering bij afleiding, als niet geobserveerd of bv. achteruit lopen. Shoulder tap test.	Variabel. Ontstaat vaak vrij plotseling.
Atactische gang	Breedbasisch, gangdeviatie, wankelend.	Koorddansersgang, Tandem stand.	Andere cerebellaire kenmerken: Dysartrie, hypermetrie, nystagmus.

	Kenmerken	Specifieke test	Gerelateerde klachten
Antalgische gang	Verkorte standfase op aangedaan been. Hinkend.	Heup-, knieprovocatietesten. Wortelprovocatietest.	Pijn. Beperkte bewegingsrange.
Hemispastische gang	Cirumductie (verminderde buiging knie). Flexie ipsilaterale arm. Slepen met voet.	Snelheidafhankelijke spasticiteit. Verhoogde reflexen.	Afgesleten anterior-mediale zijde schoenzool.
Hypokinetisch rigide gang	Traag, korte paslengte, rigide, minder optillen voeten. Hesitatie. Freezing.	Verbetering met externe cues. Toename klachten bij extra taak.	Andere hypokinetisch rigide kenmerken; o.a. bradykinesie, rusttremor.
Cautious gait	‘walking on ice’, armen breed, breedbasisch, korte stappen, traag.	Opvallende verbetering met geringe ondersteuning.	Geringe posturele instabiliteit. Angst om te vallen.
Functionele loopstoornis	Erg variabel. Inconsistenties. Bv. veel wankelen, maar niet vallen, buckling gait.	Verbetering bij afleiding, als niet geobserveerd of bv. achteruit lopen. Shoulder tap test.	Variabel. Ontstaat vaak vrij plotseling.
Atactische gang	Breedbasisch, gangdeviatie, wankelend.	Koorddansersgang, Tandem stand.	Andere cerebellaire kenmerken: Dysartrie, hypermetrie, nystagmus.
Vestibulaire gang	Breedbasisch. Deviatie naar één zijde.	HINTS (HIT, nystagmus, test of skew). Toename klachten bij ogen sluiten.	Vertigo, misselijkheid, braken (in acute fase).

Samenvatting

	Kenmerken	Specifieke test	Gerelateerde klachten
Antalgische gang	Verkorte standfase op aangedaan been. Hinkend.	Heup-, knieprovocatietesten. Wortelprovocatietest.	Pijn. Beperkte bewegingsrange.
Hemispastische gang	Cirumductie (verminderde buiging knie). Flexie ipsilaterale arm. Slepen met voet.	Snelheidafhankelijke spasticiteit. Verhoogde reflexen.	Afgesleten anterior-mediale zijde schoenzool.
Hypokinetisch rigide gang	Traag, korte paslengte, rigide, minder optillen voeten. Hesitatie. Freezing.	Verbetering met externe cues. Toename klachten bij extra taak.	Andere hypokinetisch rigide kenmerken; o.a. bradykinesie, rusttremor.
Cautious gait	‘walking on ice’, armen breed, breedbasisch, korte stappen, traag.	Opvallende verbetering met geringe ondersteuning.	Geringe posturele instabiliteit. Angst om te vallen.
Functionele loopstoornis	Erg variabel. Inconsistenties. Bv. veel wankelen, maar niet vallen, buckling gait.	Verbetering bij afleiding, als niet geobserveerd of bv. achteruit lopen. Shoulder tap test.	Variabel. Ontstaat vaak vrij plotseling.
Atactische gang	Breedbasisch, gangdeviatie, wankelend.	Koordddansersgang, Tandem stand.	Andere cerebellaire kenmerken: Dysartrie, hypermetrie, nystagmus.
Vestibulaire gang	Breedbasisch. Deviatie naar één zijde.	HINTS (HIT, nystagmus, test of skew). Toename klachten bij ogen sluiten.	Vertigo, misselijkheid, braken (in acute fase).

Behandeling loopstoornissen

- Medicatie
- Training
- Compensatie
- Hulpmiddelen

Training

Loopvaardigheid:

- Balans
- Motorische controle benen
- Taakspecifiek!

RAAMWERK

Mogelijkheden van de lerende, soort taak, fase van leren

Zorg dat de blokjes niet vallen terwijl je loopt

DL 8

Zorg dat de blokjes niet vallen terwijl je loopt

Trek je jas aan terwijl je loopt

DL 9

Trek je jas aan terwijl je loopt

Balanceer en noem de ingrediënten van je lievelingsgerecht

DL 10

Balanceer en noem de ingrediënten van je lievelingsgerecht

Pak het kopje van tafel zonder de balans te verliezen

DL 11

Pak het kopje van tafel zonder de balans te verliezen

Stel je in gedachten voor dat je naar de stoel loopt, draait en gaat zitten

BV 27

Stel je in gedachten voor dat je naar de stoel loopt, draait en gaat zitten

Stel je in gedachten voor, dat je jezelf moeiteloos in bed verplaatst

BV 28

Stel je in gedachten voor, dat je jezelf moeiteloos in bed verplaatst

Stel je in gedachten voor, dat je het parcours veilig doorloopt

BV 29

Stel je in gedachten voor, dat je het parcours veilig doorloopt

Stel je in gedachten voor, dat je het muziekstuk soepel speelt

BV 30

Stel je in gedachten voor, dat je het muziekstuk soepel speelt

BV

Lopen, draaien
zitten

Compensatie

- Visuele controle
- Omgevingsaanpassingen
- Stemming/angst
- Tricks

Look Down

Optimaliseer de omgeving

Stemming/ Cognitieve stoornissen

www.destapnaargezonder.nl

55 OMWEGGETJES WAARMEE PARKINSON PATIENTEN FREEZING OMZEILEN

55 OMWEGGETJES

Hulpmiddelen

Orthesen

Myopathieën

Wanneer lijkt er sprake van een myopathie?

Diffuse spierzwakte

Proximale spierzwakte

Symmetrische spierzwakte

Een “normaal” CK

VRAAG:

Tot welke waarde duiden jullie de CK waarde als fysiologisch, dus normaal?

1. 140 IU/l
2. 220 IU/l
3. 400 IU/l
4. 600 IU/l
5. 800 IU/l

Een “normaal” CK

- Een “normaal” CK bestaat niet
- Diverse fysiologische factoren beïnvloeden het CK:
  - geslacht: man > vrouw
  - leeftijd: neonataal > jong < oud
  - ethniciteit: Afrikaans > Kaukasisch

Fysieke activiteit

- Forse CK stijging na fysieke inspanning kan fysiologisch zijn
- Kenney et al., 2012:
  - 500 militairen Basic Military Training
  - CK meting voorafgaand aan training, en op dag 3, 7 en 14

Lichamelijke activiteit

- Baseline CK gem. 223
- Na 1 week CK gem. 1226
- 84% hyperCKemie
- 11% CK > 10 × normaal

Table 1. Mean serum CK values at baseline, and at days 3, 7, and 14 after starting BMT.

	Baseline CK	Day 3 CK	Day 7 CK	Day 14 CK
Mean (IU/L)	223	734	1,226	667
Range	34–3130	76–10,243	56–35,056	80–5518
Median (IU/L)	157	478	567	486
Abnormal	24.50%	88.50%	84.20%	87.10%
>5× normal	1.20%	12.40%	26.50%	13.30%
>10× normal	0.00%	3.90%	11.30%	2.80%
>50× normal	0.00%	0.00%	0.90%	0.00%

Advies: herhaal CK na 1 week waarin fysieke inspanning wordt vermeden

Een “verhoogd” CK

- EFNS richtlijn: HyperCKemie = CK > 1,5 ULN

Tabel1: HyperCKemie volgens de EFNS richtlijn

	Vrouwen Kaukasische etniciteit	Vrouwen Afrikaanse etniciteit	Mannen Kaukasische etniciteit	Mannen Afrikaanse etniciteit	
CK (IU/l): ULN	217	336	414	801	
CK (IU/l): 1,5xULN	325	504	621	1201	

Myopathiën

Onderscheid centraal-perifeer

<i>Centraal</i>	<i>Perifeer</i>
Hoge reflexen	Lage/normale reflexen
Hoge tonus	Normale tonus
Pathologische reflexen	Geen pathologische reflexen
	Vaak atrofie

Myopathieën

Myopathie, o.a. tgv:

- Metabole myopathieën
- Ionkanaalziekten
- Congenitale myopathieën
- Inflammatoire myopathieën
- Toxische/endocriene/ myopathieën
- Spierdystrofieën

Myopathieën

Myopathie, o.a. tgv:

- Metabole myopathieën
- Vaak tgv een enzymedefect
- Bv Ziekte van Pompe: zure-
alfaglucosidase-deficiëntie waardoor
glycogeenstapeling

Ziekte van Pompe: enzyme replacement therapy

Restless Legs Syndrome (RLS)

- Bewegingsdrang, meestal 's avonds/'s nachts
- Onaangename sensaties, nemen toe in rust
- Vrouw-Man-ratio 2:1
- Prevalentie 5% (waarschijnlijk onderschatting)
- Ijzergebrek en abnormaal dopaminerge functie tegen genetische achtergrond

Vraag

- Bewegingsdrang komt vrijwel uitsluitend voor in de benen?
- a: juist
- b: onjuist

Vraag

- Bewegingsdrang kan ook in de armen voorkomen, tot wel 20% van de gevallen?
- a: juist
- b: onjuist

RLS

- Mn de late RLS geassocieerd met multimorbiditeit
  - Ijzerdeficiëntie (icm andere ziekten)
  - M parkinson, Crohn, DM, MS, PNP
  - Antidepressiva, lithium, neuroleptica
-
- → Ferritine bepalen

RLS behandeling: was..

- Dopamine-agonisten/levodopa
- Opiaten (oxycodon/methadon)
- Ijzersuppletie indien ferritine <75ug/l)
ferrosulfaat/ferrofumeraat

RLS behandeling: is...

- Ijzersuppletie indien ferritine <75ug/l)
ferrosulfaat/ferrofumeraat
- Gabapentine/Pregabaline ($\alpha 2\delta$ -ligand)
- Dopamine-agonisten/levodopa
- Opiaten (oxycodon/methadon)

RLS: augmentatie

- Paradoxaal verergering van de symptomen na aanvankelijk goede reactie op dopamine-agonisten/levodopa (tot 76% vd RLS-populatie)
- Symptomen eerder op de dag, heftiger, uitbreiding van symptomen over het lichaam, sneller optreden in rust, kortere duur medicatie-effect
- Bij ouderen, lang gebruik medicatie, astma

RLS: behandeling augmentatie

- ijzersuppletie indien ferritine <50 a $75\mu\text{g/l}$
- Geen trials:
- Milde augmentatie:
- dopamine-agonisten/levodopa splitsen over de dag,
- switch naar gabapentine/pregabaline
- Rotigotine (langwerkend)

RLS: behandeling augmentatie

- ernstige augmentatie:
- Idem als bij milde augmentatie
- Combinatietherapie (dopa/ $\alpha 2\delta$ -ligand)
- Washout 10 dgn, nadien start met $\alpha 2\delta$ -ligand (niet met dopaminerge middelen)
- Evt na washout: start opiaat

Dank voor uw aandacht

